

Asia: VN/30163/2023

Lausuntopyyntö luonnoksesta valtioneuvoston kulttuuripoliittiseksi selonteoksi

Visio

Kannatatteko kulttuuripoliittisen selonteon visiota?

Kyllä / En. Jos ette, kuvaillkaa mahdolliset muutostarpeet.

-

Mahdolliset muutostarpeet.

-

Tavoitteet

Kannatatteko kulttuuripoliittisen selonteon neljää tavoitetta?

Kyllä, tavoitteet vastaavat omaa näkemystäni

Jos vastasitte en, kuvaillkaa tiiviisti mahdolliset muutostarpeet.

-

Toimenpide-ehdotukset

Tässä on lueteltu yhdeksän toimenpidekokonaisuutta. Mitkä raportin toimenpide-ehdotuksista ovat mielestänne kaikkein tärkeimmät ja kiireellisimmät toteuttaa? Valitse ensin yksi (1) haluamasi toimenpidekokonaisuus ja kirjoita sen jälkeen haluamasi toimenpide-ehdotukset alla olevaan tilaan kaikki peräkkäin. Valitse yhteensä enintään viisi (5).

Kulttuurin tekijät avainasemassa [On kiitettävää, että kulttuurin tekijät ja taiteen sisältöjen tuottajat on nostettu selonteossa keskeiseen asemaan. Taidetta ei synny ilman taiteilijoita, mutta taide tarvitsee myös vahvaa välittäjäporrasta. Taiteilijoiden lisäksi selonteon toimenpide-ehdotusten tulisi huomioida vahvemmin myös taideorganisaatiot, taidemuseot, vapaan kentän yhteisöt ja taiteen välittäjäporras. Vapaan kentän taideyhteisöillä on keskeinen rooli taiteen välittäjinä ja uudistajina, alueellisen saavutettavuuden edistäjinä ja kulttuurialan työllistäjinä. Kuvataiteen kentällä taideyhteisöjen heikko rahoitus hidastaa edelleen kestävien toimintarakenteiden syntymistä omarahoituksen kasvattamista sekä reilujen korvauskäytäntöjen kehittymistä. Nykytilan

kuvauksessa on tunnistettu huoli taiteilijoiden toimeentulosta ”erityisesti visuaalisilla aloilla, joilla työllistäviä organisaatioita on vähän”. Kulttuurin kolmannen sektorin kentällä on hyvin vähän työsuhteisia työpaikkoja, joten taitelijat ja luovan alan työllistävät usein itse itsensä, usein työskennellen yrittäjinä museoille ja muille taidelaitoksille. Museot työllistävät vakituisen henkilökunnan lisäksi jatkuvasti valokuvaajia, taiteilijoita, kuraattoreita, graafikoita, kirjoittajia, suunnittelijoita, kielenkääntäjiä, rakentajia, teknikoita ja lukuisia muita ammattinimikkeitä. On hienoa, että selonteossa kuvataiteilijoiden työn rakenteelliset epäkohdat on huomattu ja tavoitteena on visuaalisten alojen taiteilijoiden korvaus- ja palkkiojärjestelmän kehittäminen. Taidemuseoita ja kuvataiteen organisaatioita onkin syytä vahvistaa siten, että esimerkiksi näyttelytoiminnasta syntyy taiteilijoille tuloja. Kulttuurin kenttä on ekosysteemi, jossa erilaisten toimijoiden läsnäolo on välttämätöntä sen luovan ajattelun ja toiminnalle ja sen kehittymiselle. Sen takia on ehdottoman tärkeää, että erilaisia rakenteita – taiteilijoita, kuraattoreita, kollektiiveja, pieniä taiteilijavetoisia organisaatioita, yhteisöjä ja yhdistyksiä – aivan kuin kulttuuriperinnöstä huolehtivia museoitakin – tuetaan julkisin varoin.]

Oma roolinne tulevassa toimeenpanossa

Millaisena näette oman tai edustamanne tahon roolin kulttuuripoliittisenselonteon toimeenpanossa?

Suomen valokuvataiteen museo on aktiivinen kulttuurilaitos, joka edistää ja vaalii valokuvataidetta ja valokuvakulttuuria. Valokuvataiteen museo on Suomen ainoa valokuvan valtakunnallinen vastuumuseo. Valokuvataiteen museo on toimialaltaan taidemuseon, kulttuurihistoriallisen museon ja nykykulttuurin museon yhdistelmä. Tämä yhdistelmä tarjoaa erityisen näkökulman sekä jokaisen ihmisen arkea koskettavien visuaalisen kulttuurin ilmiöiden kontekstualisoimiseen, että kulttuuriperinnön säilyttämiseen. Museo pitää yllä ja kartuttaa Suomen monipuolisinta valokuvataiteen ja valokuvakulttuurin kokoelmaa, johon kuuluu lähes kolme miljoonaa valokuvaa. Valokuvataiteen museo tarjoaa valtakunnallista koulutusta, neuvontaa ja ohjausta museoille ja kuvaarkistoille valokuvaspesifeissä kysymyksissä, liittyen muun muassa valokuvakokoelmien hallintaan, hoitoon ja säilyttämiseen. Museon asiantuntemuksen ytimenä on nykypäivän valokuvakulttuurien ymmärtäminen ja paikantaminen vahvan valokuvahistorian ja -tutkimuksen osaamisen kautta. Valokuvan kriittisenä asiantuntijana museo rakentaa yhdenvertaisempaa yhteiskuntaa ja tukee aktiivista ja historiatietoista kansalaisuutta. Kokoelmatyössä, näyttelyissään ja yleisötyössään museo käsittelee monipuolisesti valokuvan eri ilmiöitä sekä tallentaa, tutkii ja tuottaa tietoa eri aikojen valokuvakulttuureista ja valokuvataiteesta. Museo myös kehittää medialukutaitoa edistäviä hyviä käytäntöjä ja menetelmiä sekä jakaa niitä koskevaa tietoa valtakunnallisille verkostoille. Museolla on valtakunnallinen erikoisosaaminen myös valokuvakonservoinnin alalla.

Tiivistelmä näkemyksistänne

Tähän voitte kirjoittaa mahdolliset muut kulttuuripoliittista selontekoa koskevat huomionne.

Tässä koottuna vielä ylläolevat huomiot:

Hienoa, että lausuntojen antaminen on mahdollistettu laajalle joukolle taiteen ja kulttuurin kentän toimijoita; selontekoa ovat kommentoineet niin suuret organisaatiot, liitot ja järjestöt kuin myös pienet yhteisöt ja yksityishenkilöt. Toivomme, että Kulttuuripoliittisen selonteon lausuntojen käsittelyprosessi ja toimenpiteiden valmistelu tehdään yhtäläillä läpinäkyväksi ja erilaisten toimijoiden painoarvon arvioimista avataan osana käsittelyprosessia. Ehdotamme myös, että selonteon valmisteluun liittynyt tärkeä ja laaja osallistavuus tulisi ulottaa myös käytännön

toimenpiteisiin. Kulttuurin kenttää tulisi osallistaa myös siinä vaiheessa, kun päätöksiä käytännön toimenpiteistä tehdään.

On ilahduttavaa, että myös Suomen hallitus näkee kulttuurin näin olennaisena osana sekä nykyistä että tulevaisuuden yhteiskuntaa. Taiteen ja kulttuurin julkisen rahoituksen pitkäjänteisen vahvistamisen tulisi olla tulevien vuosikymmenien kulttuuripolitiikan keskiössä. Kuten selonteossa on todettu, kulttuuri tuottaa merkittävästi enemmän kuin siihen investoidaan. Valitettavasti Kulttuuripoliittisen selonteon tärkeiden tavoitteiden ja nykyisten poliittisten päätösten välinen ristiriita vie uskoa ja luottamusta selonteon merkitykseen. Selonteon aikajänne on pitkä, mutta tällä hetkellä ennakoitujen ennennäkemättömän rajut julkisen rahoituksen leikkaukset murentavat selonteon tavoitteiden toteutumista merkittävästi. Julkisen rahoitustilanteen heikentymisellä on dramaattisia vaikutuksia koko kulttuurialaan Suomessa, jos tilannetta ei korjata. Leikkauksilla on vaikutuksia, joita ei voida perua, vaikka rahoitustilanne tulevaisuudessa paranisi: leikkausten kaatamat toimintarakenteet ja kadonneet alueelliset kulttuuritoimijat eivät ole enää toteuttamassa selonteon tavoitteita. On suuri riski, että ilman tämän hetken kulttuurin rahoituksen turvaamista ja kulttuuriin investoimista selonteon hyvät tavoitteet jäävät toteutumatta.

Kulttuurin kenttää on osallistettu laajasti selonteon tekemiseen ja kommentointiin, mikä mielestämme edellyttää selonteon tilanteen hallituksen sitoutumista esitettyjen toimenpiteiden toteuttamiseen. Toimenpideohjelmassa on laadittava konkreettinen tavoiteaikataulu kulttuurin julkisen rahoituksen vahvistamiselle, kuten Taide- ja taidepoliittisissa suuntaviivoissa asetetulle Kulttuuribudjetti prosenttiin -tavoitteelle.

On kiitettävää, että kulttuurin tekijät ja taiteen sisältöjen tuottajat on nostettu selonteossa keskeiseen asemaan. Taidetta ei synny ilman taiteilijoita, mutta taide tarvitsee myös vahvaa välittäjäporrasta. Taiteilijoiden lisäksi selonteon toimenpide-ehdotusten tulisi huomioida vahvemmin myös taideorganisaatiot, taidemuseot, vapaan kentän yhteisöt ja taiteen välittäjäporras. Vapaan kentän taideyhteisöillä on keskeinen rooli taiteen välittäjinä ja uudistajina, alueellisen saavutettavuuden edistäjinä ja kulttuurialan työllistäjinä. Kuvataiteen kentällä taideyhteisöjen heikko rahoitus hidastaa edelleen kestävien toimintarakenteiden syntymistä omarahoituksen kasvattamista sekä reilujen korvauskäytäntöjen kehittymistä.

Nykytilan kuvauksessa on tunnistettu huoli taiteilijoiden toimeentulosta ”erityisesti visuaalisilla aloilla, joilla työllistäviä organisaatioita on vähän”. Kulttuurin kolmannen sektorin kentällä on hyvin vähän työsuhteisia työpaikkoja, joten taitelijat ja luovan alan työllistävät usein itse itsensä, usein työskennellen yrittäjinä museoille ja muille taidelaitoksille. Museot työllistävät vakituisen henkilökunnan lisäksi jatkuvasti valokuvaajia, taiteilijoita, kuraattoreita, graafikoita, kirjoittajia, suunnittelijoita, kielenkääntäjiä, rakentajia, teknikoita ja lukuisia muita ammattinimikkeitä. On hienoa, että selonteossa kuvataiteilijoiden työn rakenteelliset epäkohdat on huomattu ja tavoitteena on visuaalisten alojen taiteilijoiden korvaus- ja palkkiojärjestelmän kehittäminen. Taidemuseoita ja kuvataiteen organisaatioita onkin syytä vahvistaa siten, että esimerkiksi näyttelytoiminnasta syntyy taiteilijoille tuloja. Kulttuurin kenttä on ekosysteemi, jossa erilaisten toimijoiden läsnäolo on välttämätöntä sen luovan ajattelun ja toiminnalle ja sen kehittymiselle. Sen

takia on ehdottoman tärkeää, että erilaisia rakenteita – taiteilijoita, kuraattoreita, kollektiiveja, pieniä taiteilijavetoisia organisaatioita, yhteisöjä ja yhdistyksiä – aivan kuin kulttuuriperinnöstä huolehtivia museoitakin – tuetaan julkisin varoin.

Taidemuseokenttä, joka on kulttuurialan merkittävä työllistäjä, aluetaloudellinen vaikuttaja ja olennainen kuvataiteen esittäjä ja kulttuuriperinnön säilyttäjä, jää selonteossa varsin näkymättömiin. Taide-, kulttuuriperintö- ja ympäristökasvatus ovat osa museoiden toimintaa, sillä museot rohkaisevat yhteisöjen osallistumista kulttuuriperinnön tallentamiseen ja siitä käytävään vuoropuheluun. Tekijänoikeudet ovat taiteen tekijöille keskeinen ansaintamuoto. Tekijänoikeusjärjestelmää kehitettäessä on kuitenkin tärkeää huolehtia siitä, että tekijöiden oikeutta korvaukseen vahvistetaan tavoilla, jotka mahdollistavat myös jatkossa kulttuurin ja kulttuuriperinnön saavutettavuuden. Suomalaisten museoiden kokoelmissa olevat taideteokset ovat yhteistä kansallista kulttuuriomaisuutta, jonka digitaalista saavutettavuutta verkossa on syytä edistää. Museot kehittävät ja kokeilevat uusia palveluja ja kohtaamismahdollisuuksia digitaalisissa toimintaympäristöissä ja edistävät kulttuuriperintöaineistojen avointa digitaalista saatavuutta. Rahoitusjärjestelmillä on turvattava sekä tekijöiden oikeus korvauksiin että yleisön oikeus kulttuuriperinnön saatavuuteen.

Kulttuurin julkisen rahoituksen vakaus on välttämättömyys myös kulttuuriperinnön säilyttämiselle. Kulttuuriperinnön kestävä säilyttäminen on kivijalka, jota ilman suomalaisen kulttuurikentän kehittäminen jää vaille tukevaa perustaa. Kulttuurin vaikuttavuuden edistäminen edellyttää kykyä paitsi nopeaan reagointiin ajassa, myös kykyä ja mahdollisuutta hahmottaa kulttuurin pitkiä kaaria. Kulttuuriperintöorganisaatioiden kulttuuriperintöä säilyttävän ja nykykulttuuria tallentavan toiminnan fyysiset ja digitaaliset edellytykset on turvattava pitkäjänteisesti. Elämme parhaillaan fyysisten ja digitaalisten arkistojen välisiä murrosvuosia. Sukupolvet, jotka keräsivät valtavia fyysisiä valokuvakokoelmia ja kuva-arkistoja etsivät niille sijoituspaikkoja. Tulevat vuodet ratkaisevat pystytäänkö esimerkiksi valokuva-aineistojen suuria fyysisiä arkistoja ollenkaan säilyttämään ja saattamaan digitaaliseen muotoon erilaisten yleisöjen käyttöön. Museot ja kuva-arkistot tarvitsevat riittävää taloudellista tukea toisaalta olemassa olevien valokuvakokoelmien kestävään hoitoon, toisaalta reagoidessaan nopeasti muuttuvaan toimintaympäristöön.

Selonteon esittämä taiteen ja kulttuurin rahoituspohjan laajentaminen esimerkiksi julkisen ja yksityisen sektorin yhteisrahoitusmallien kehittämiseksi on kannatettavaa. Yrityksiä ja yksityishenkilöitä on mahdollista kannustaa mukaan taiteen ja kulttuurin rahoittamiseen poliittisilla päätöksillä. On tärkeää huomioida, että rahoituspohjan laajentaminen edellyttää museoilta ja muilta taidetoimijoilta omia resursseja, koska kumppanuuksien hankkiminen vaatii pitkäjänteistä työtä. Rahoituspohjan laajentamisen täytyy tähdätä kulttuurialan kokonaisrahoituksen kasvamiseen, eikä yksityisen rahoituksen roolina voi olla vähenevän julkisen rahoituksen paikkaaminen. Julkinen rahoitus takaa taiteen ja kulttuurin pitkäjänteistä kehittämistä sekä mahdollistaa arms length -periaatteen toteutumisen. Taiteen ja sananvapauden ja sitä kautta demokratian toiminnan kannalta on välttämätöntä, että kulttuuria rahoitetaan julkisin varoin mahdollisimman vastikkeettomasti. Tämä on aivan olennaista yhteiskunnan moninaisuuden ja yhdenvertaisuuden näkökulmasta. Kulttuurin kenttä on ekosysteemi, jossa erilaisten toimijoiden läsnäolo on välttämätöntä sen luovan ajattelun ja toiminnalle ja sen kehittymiselle. Sen takia on ehdottoman tärkeää, että erilaisia

rakenteita – taiteilijoita, kuraattoreita, kollektiiveja, pieniä taiteilijavetoisia organisaatioita, yhteisöjä ja yhdistyksiä – aivan kuin kulttuuriperinnöstä huolehtivia museoitakin – tuetaan julkisin varoin.

Lähivuosina myös Suomi määrittelee rooliaan kulttuurisessa muutoksessa, joka tarvitaan, että elämä maapallolla olisi mahdollista myös tuleville sukupolville. Selontekoon tulisi ehdottomasti sisällyttää kulttuurin rooli osana ekologista jälleenrakennusta ja asennemuutoksen moottorina osana nykyisen ympäristökriisin ratkaisuja. Ympäristön hätätilanteeseen ja sen pelottaviin seurauksiin ei voida vastata yksinkertaisilla ratkaisuilla, mutta tarvittavien poliittisten, käytännöllisten ja asennemuutoksen mittakaavassa kulttuurin rooli on olennainen. Muutoksen edellytyksenä on kyky purkaa kulutuskeskeisiä asennemalleja sekä historiallisia prosesseja ja ideologioita, jotka ovat johtaneet nykyiseen tilanteeseen.

Myös valokuvakulttuurin, kuvateknologioiden ja valokuvaan liittyvien laitekantojen muutokset ovat globaaleja ja niihin liittyy paljon sosiaalista ja maantieteellistä epäyhdenvertaisuutta ja ekologista riistoa, mikä vaatii radikaalia uudelleenajattelua globaalisti ja kulutuksen hillitsemistä. Muistiorganisaatiot eri puolilla maailmaa etsivät kestäviä ratkaisuja siihen, miten tallentaa, tuottaa, välittää, esittää ja käsitellä nykykuvakulttuuria yhdessä erilaisten yleisöjen kanssa.

Lähtökohtaisesti toivomme, että Kulttuuripoliittinen selonteon yhtenä ideologisena lähtökohtana olisi tukea solidaarisuutta paitsi suomalaisen kulttuurin kentän toimijoiden kesken, myös globaalisti.

Rastenberger Anna
Suomen valokuvataiteen museo - museonjohtaja